

КОВАЛЕНКО Н. М.

Спеціалізований мовний центр “Менеджер”

МОВЛЕННЄВІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ФАТИЧНОЇ ТА ПЕРЕКОНУЮЧОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ АДРЕСАНТА В КОМЕНТАРЯХ ГАЗЕТ “BILD” ТА “FRANKFURTER ALLGEMEINE ZEITUNG”

У статті розглянуто мовленнєві засоби, що сприяють реалізації фатичної комунікативної поведінки адресанта у політичних коментарях газети “BILD” та переконуючої комунікативної поведінки у коментарях газети “Frankfurter Allgemeine Zeitung”. Фатична спрямованість коментарів BILD втілюється за допомогою звертань, персонального дейксису, риторичних питань, діалогічних єдностей, пояснень у дужках, прямої мови, еліптичних синтаксичних структур та пунктуації як маркеру пауз. Переконуюча комунікативна поведінка реалізується у коментарях FAZ через перформативні ментальні конструкції, мовленнєві засоби логічного зв'язку та модальні значення висловлювання.

Ключові слова: мовленнєвий жанр “коментар”, фактор адресата, фатична та переконуюча комунікативна поведінка.

В статье рассматриваются речевые средства, способствующие реализации фатической модели коммуникативного поведения адресанта в политических комментариях газеты “BILD” и убеждающего коммуникативного поведения в комментариях газеты “Frankfurter Allgemeine Zeitung”. Фатическая направленность комментариев BILD реализуется посредством обращений, персонального дейксиса, риторических вопросов, диалогических единств, объяснений в скобках, эллиптических синтаксических структур и пунктуации как маркера пауз. Убеждающий тип коммуникативного поведения воплощается при помощи перформативных ментальных конструкций, средств логической связи и модальных значений высказывания.

Ключевые слова: речевой жанр “комментарий”, фактор адресата, фатическая и убеждающая модель коммуникативного поведения.

The article deals with linguistic means which contribute to realization of phatic communicative behavior of the addresser in political comments in the “BILD” newspaper and convincing communicative behavior in comments in “Frankfurter Allgemeine Zeitung”. The phatic focus of comments in “BILD” is realized by means of addresses, personal deixis, rhetorical questions, dialogical unity, explanations in brackets, direct speech, elliptically syntactic structures and punctuation as a pause marker. The convincing communicative behavior in FAZ comments is realized through performative mental constructions, linguistic means of logical connection and modal meaning of utterance.

Key words: language style “comment”, the addressee factor, phatic and convincing communicative behavior.

Актуальність статті зумовлюється підвищеною увагою сучасних лінгвістичних досліджень до вивчення мовленнєвих та

позамовних аспектів спілкування, важливістю аналізу людського чинника в мові та мовленні.

Матеріалом дослідження слугував мовленнєвий жанр “політичний коментар”, один із найвпливовіших медійних жанрів, в якому надзвичайно виразно прослідковується взаємодія мовленнєвого та соціального контексту.

Метою статті є визначення реєстру мовленнєвих засобів, що сприяють реалізації фатичної комунікативної поведінки адресанта в коментарях газети “BILD” та переконуючої комунікативної поведінки адресанта в коментарях “Frankfurter Allgemeine Zeitung”. Таким чином, **об’єктом** дослідження є типи комунікативної поведінки адресанта у коментарях видань різної соціальної спрямованості, а **предметом** аналізу виступають мовленнєві засоби їх вираження.

Наукова новизна публікації полягає в тому, що коментарі BILD та FAZ досліджуються в аспекті комунікативної поведінки адресанта вперше.

Газети “Frankfurter Allgemeine Zeitung” (FAZ) та “BILD” є найяскравішими соціальними феноменами в пресі Німеччини. Коло читачів FAZ складають представники політичної та економічної еліти, верхній прошарок середнього класу. BILD є лідером у сегменті масової преси. Чинник адресата визначає моделі комунікативної поведінки, що репрезентуються виданнями. Адресованість коментарів BILD емоційно-інтуїтивній масовій аудиторії визначає переважання фатичної комунікативної поведінки адресанта. Інтелектуально-логічний тип адресата FAZ зумовлює використання переконуючого різновиду мовлення в її коментарях.

До феномену фатичного спілкування зверталися Р. Якобсон [1:198], Е. Сепір [2:232–233], Е. Бенвеніст [3:318–319]. Початок філософському осмисленню фатики покладено Л. Вітгенштейном [4:128]. Дискусії про сутність фатичної комунікації завершили роботи Т. Г. Винокур [5:67]. Фатика та інформатика представляють за Т. Г. Винокур два основних інваріанти мовленнєвої поведінки: спілкування або повідомлення [5:15; 6:5]. Виявлення фатики дало можливість розрізнити контакт як мовленнєву взаємодію на глибинному або поверхневому рівні, образно кажучи, “дотик за допомогою мовлення” [7:183]. Глибинна взаємодія передбачає низку

змін, які відбуваються з комунікантами у процесі спілкування: зміну погляду на предмет, уточнення пресупозицій, розширення уявлень про фрейми. Мовленнєва взаємодія поверхневого типу не пов'язана з перетворенням інформації й ніяким чином не трансформує особистісних структур комунікантів [7:183–184]. У цілому коректніше говорити про мовленнєві ситуації як переважно фатичні або інформативні. Фатичне мовлення не завжди позбавлене змістового плану. Окрім підтримання уз спільноти в ньому також можливий обмін інформацією. Проте досить чітко виділяються різні установки мовців, орієнтовані на повідомлення інформації чи спілкування заради спілкування [7:188; 8:44]. Сьогодні помічено, що фатичне мовлення, яке протягом тривалого часу залишалось прикметою розмовно-побутового спілкування, все активніше проникає не тільки в усну, але й в писемну публіцистику [9:219].

Поряд із низкою семантико-прагматичних стратегій викладення змісту в коментарях BILD спостерігається активне використання мовленнєвих засобів, що сприяють реалізації фатичної функції висловлювання: звертання, персональний дейксис, риторичні питання, діалогічні єдності, пряма мова, пояснень у дужках, еліптичні синтаксичні структури та пунктуація як маркер пауз.

Звертання належить до елементів мовленнєвого етикету для позначення соціальних відносин у межах комунікативного акту. Основною сферою вживання звертань є діалогічне мовлення, де звертання виступає сигналом до початку комунікації, використовується з метою привертання уваги адресата або для вираження емоцій адресантом. Уживання звертань у коментарях BILD пов'язане з прагненням мовця висловити своє ставлення до адресата та встановити тон спілкування. Обираючи невимушені розмовні форми 2-ї особи множини, що несуть у собі семантику емоціоналізації та солідаризації, BILD інтимізує дистанцію читач-газета та посилює емотивний ефект висловлювання: *Mensch, Männer! Atmet mal tief durch und denkt, bevor ihr pöbelt: Sandra Maischberger ist eine der besten Moderatorinnen Deutschlands (Haltet den Ball flach, Jungs! BILD, 23.06.03)*. При апеляції до політиків звертання посилює наказовий потенціал висловлювання або створює ілюзію присутності третіх осіб: *Deshalb, Kanzler: Kein Rückzug in die Etappe und*

Wegducken, bis die Meinungsumfragen besser werden. Mutig ran an die groЯen Reformen! (Trotz Krieg, packt die Probleme an! BILD, 28.03.03).

Розгляд практики звертань у BILD спонукає акцентувати увагу на її персональному дейксісі. Основними дейктичними маркерами персональності у коментарях BILD є елементи, які вказують на авторську інстанцію BILD та її аудиторію. Регулярна присутність цих елементів є нетиповою для писемної комунікації й свідчить про створення власної комунікативної моделі, що наближає спілкування, опосередковане за допомогою BILD, до фатичного.

Досліджуючи дискурс BILD, Е. В. Хілханова [10:82] виділяє три групи дейктичних індикаторів поля персональності: 1) засоби репрезентації авторської інстанції BILD; 2) засоби репрезентації адресата BILD; 3) засоби репрезентації дійових осіб у BILD. Авторська інстанція репрезентується займенниками *wir*, *unser* та власне назвою BILD: *Während wir Schreibtisch-Leute in unseren modischen Kostymen und Anzügen ins Büro rollen, haben unsere Handwerker schon fast ein Drittel ihres Tagwerks geschafft* (Handwerker, unsere Helden BILD, 21.07.03), *Die Menschen in Deutschland sind tief verunsichert. Bei der grüЯten Ratgeber-Aktion aller Zeiten von BILD ziehen sich ihre Sorgen durch die vielen Anrufe* (Die Sorgen der Deutschen, BILD, 21.05.03). Разом з тим, що дейктичні маркери *wir*, *unser* указують на редакційний колектив і виявляють своє інституційно-корпоративне значення, специфікою поля персональності у BILD є інклюзивні займенники *wir*, *uns*, *unser*, які солідаризують авторську інстанцію та аудиторію: *Wenn wir Autofahrer in den Urlaub starten wollen, treiben die Цlmultis dreist die Spritpreise in Schwindel-Höhe* (Abzocke beim Abzapfen, BILD, 17.04.03).

Засоби репрезентації адресата у BILD можна розподілити на експліцитні та імпліцитні. Як експліцитні засоби використовуються всі можливі форми займенників 2-ї особи однини та множини, ввічлива форма *Sie* та номінація *BILD-Leser*: *Wenn du glaubst, es geht nicht schlimmer, steigt die nächste Steuer immer ...* (Bahnfahrt nach Mallorca? BILD, 10.03.03), *Haltet den Ball flach, Jungs!* (BILD, 23.06.03), *Hand aufs Herz: Wann haben Sie zuletzt Ihre Mutter besucht, den Großvater mal eingeladen?* (Alt, einsam, vergessen? BILD, 18.02.03), *Schleswig-Holsteins Ministerpräsidentin zieht jetzt zaghaft an der Notbremse. In ihrem Brief an die BILD-Leser kritisiert sie*

erstmals die Diktandenreform (Die Politiker haben es in der Hand, BILD, 02.05.03).

Імпліцитно адресат інтегрується у комунікативну ситуацію за допомогою вже згадуваних інклюзивних займенників *wir, uns, unser*, іноді – за допомогою узагальнено-деперсоналізованого *ich* або номінації *der Bürger: Fünf Millionen Euro auf einen Streich. [...] Da sagt wohl jeder spontan: Wenn mir das bloß passiert wäre! Endlich wäre ich sorgenfrei! Endlich wäre ich glücklich!* (Lust & Last des Geldes, BILD, 24.06.03), *Der müdige Bürger will ernst genommen werden!* (Verkauft uns nicht für dumm! BILD, 14.03.03).

Для номінації третіх осіб у BILD також використовується варіативний набір дейктичних засобів: займенники *Sie, ihr, du*, імена, номінації за геополітичними характеристиками та ситуативні фамільярні номінації: *Frau Merkel und Herr Schröder: Nehmen Sie den Hürer und stoppen Sie das schamlose Inkasso Ihrer Parteigenossen* (Der Kieler Griff, BILD, 28.04.03), *Ihr habt geschworen, Land und Leute vor Schaden zu bewahren. Tut es!* (Wir brauchen eine Koalition der Vernunft! BILD, 27.05.03), *Der Russe telefoniert wieder mit Bush. Auch der Franzose. Nur der Deutsche schmolzt noch* (Herr Schröder, reichen Sie Bush die Hand! BILD, 24.04.03), *Old Europe? Okay. Ohne die Alte göbe es die Neue Welt nicht. Auch nicht den Ami Rumsfeld. Im Pentagon soll es ein Indianer. Mit Pfeil und Bogen* (Wir brauchen Amerika! BILD, 10.02.03), *Aber Ullrich hat das Herz eines Champions. Er hat jetzt der ganzen Welt gezeigt: Es gibt immer einen Weg zurück, wenn man an sich glaubt. Jan, wir sind stolz auf dich!* (Sieg über die Angst! BILD, 19.07.03), *Ein Signore Stefano Stefani, Mitglied der italienischen Regierung, hat die Deutschen angepöbeln. [...] Der Italo-Pöbler Stefani wird zurücktreten. Falls nicht, muss er entlassen werden* (Freunde, Amici! BILD, 10.07.03).

Питальні конструкції є одним із основних структурно-граматичних компонентів міжособистісної комунікації. Риторичні питання надають твердженню або запереченню питальної форми з метою привертання уваги адресата чи посилення емоційного потенціалу висловлювання [11:35]. Вони не потребують відповіді у буквальному смислі, а є, по суті, висловленням здогадки, думки, тощо. При вживанні риторичних питань удавана недостатня

інформованість контрастує з чітко усвідомлюваною внутрішньою переконаністю [12:146]: *Die Kanzler-Worte zu diesem frühen Zeitpunkt machen stutzig. Braucht die Bundesregierung etwa einen Sündenbock für ihre verfehlte Wirtschaftspolitik? Soll der Irak-Krieg als Alibi herhalten [...]?* (Der Krieg ist nicht an allem schuld! BILD, 07.04.03). Якщо у коментарях BILD риторичні питання найчастіше сугерують у питальній формі заздалегідь визначену відповідь, то в FAZ вони ставлять адресата перед невирішеними питаннями й підвищують тим самим його чутливість до проблеми: *Doch wenn alle an einem Strang zu ziehen scheinen, warum kommt dann die Föderalismusreform seit vielen Jahren nicht vom Fleck? [...]* (Die blockierte Republik, FAZ, 17.07.03). В інших випадках риторичні питання виконують у коментарях FAZ функцію проміжного заголовка: *Ist eine Welt ohne Gewerkschaften denkbar? [...]* (Der Zerfall, FAZ, 03.07.03).

Інтерактивний компонент комунікативної ситуації посилюється у коментарях BILD за рахунок діалогічних єдностей, коли автор сам відповідає на поставлене питання, імітуючи діалог з потенційним адресатом. За моделлю усної комунікації репліка-відповідь може вводитися за допомогою часток “Ja”, “Nein”, “Doch” або їх розмовно-побутових еквівалентів: *Streit? Nein! Missverständnisse! (Ab zum Italiener! BILD 12.07.03), Deutsche sind dick? Blond? Laut? Ja, das sind wir auch (Ab zum Italiener! BILD 12.07.03), “Haribo macht Kinder froh”? Nee, ist doch irreführend. Sofort verbieten!* (Platz für Brüssel, BILD, 18.07.03). У деяких випадках коментарі BILD значною мірою перетворюються на монологізований діалог з потенційним адресатом.

Пряма мова у формі діалогічних єдностей, що імітують діалог із адресатом, створює ілюзію його присутності в ситуації. Паралельно до цього BILD уникає цитування у формі кон’юнктиву, що вважається досить складною граматичною формою, віддаючи перевагу прямій мові: *Noch vor einer Woche gab sich der Kanzler sicher: “Ich werde nicht scheitern.”* (Es brennt, Kanzler! BILD, 12.04.03). Непряма мова у коментарях FAZ завжди маркована кон’юнктивом, що вказує на нарочиту точність при висловленні запозиченого змісту: *Der Kanzler hat mit etwaigen Illusionen, die Bundesregierung arbeite an einer “soliden Gegenfinanzierung” der vorgezogenen Steuersenkung, aufgeräumt* (Die Schröder-Spritze, FAZ, 17.07.03).

У моделі комунікації між BILD та її аудиторією комуніканти мають різні пресупозиції. З метою запобігання комунікативного збою виникає необхідність урівняти пресупозиції суб'єкта та адресата мовлення. Внесення у дужках, виконуючи пояснювальну функцію, слугують засобом підтримки контакту, а отже – мають фатичну спрямованість: *Jetzt also die Tabaksteuer – Rauchen für die Gesundheitsreform. Klar, wir tanken (Stichwort: Цкosteuer) ja auch für die Rente* (Schamlos! BILD, 09.05.03).

Динаміка живого мовлення відображається у BILD за допомогою еліптичних висловлювань і пунктуаційно маркованих багатозначних пауз. Паузи передають незакінчену думку, перерваність та утрудненість мовлення або багатозначність сказаного: *Die meisten haben am Ende leider – nichts* (Renten-Lotto, BILD, 30.05.03). Еліптичні структури відповідають процесу породження усного мовлення й принципу економії мовних засобів: *Jan Ullrich war vor einem Jahr im Nichts verschwunden. Ein abgestürzter Held. Er schluckte aus Dummheit zwei Disco-Pillen – Doping-Sperre. Er wurde zweimal am rechten Knie operiert – Verletzungspause* (Sieg über die Angst! BILD, 19.07.03).

Функціональні варіанти мовленнєвої поведінки комунікантів протиставляються за Т. Г. Винокур у двох основних різновидах: інформативному та фатичному [5:108]. Стосовно мовленнєвого жанру “коментар” у FAZ доцільно говорити про переконуючий тип мовлення, що не тільки передає актуальну інформацію, а й аналізує та узагальнює факти. На рівні мовленнєвих засобів переконуюча поведінка реалізується у коментарях FAZ за допомогою перформативних ментальних конструкцій, мовленнєвих засобів логічного зв'язку, модальних значень висловлювання.

Ментальні перформативні конструкції розглядалися в лінгвістичних студіях перш за все як компонент наукового міркування [13; 14; 15]. У процесі аналізу коментарів FAZ було виділено низку ментальних перформативних дієслів та конструкцій, що надають мовленню характеру аналітичного переконуючого міркування: *es bedarf lediglich eines etwas schärferen Blickes, es wird erkennbar, ... , doch der Reihe nach, sprich ... , wohlgemerkt, anders gesagt, anders gewendet, gegen die Behauptung ... kann man einige*

Entlastungspunkte anführen, soviel lässt sich aber schon jetzt feststellen ... тощо. Як елемент розмірковування ментальні перформативи узгоджують перебіг думок автора та адресата [15:62–63]. Ментальні перформативні висловлювання характеризуються авторефлексивністю, метатекстовістю, каузальністю. З їх допомогою автор експлікує хід свого міркування. Метатекстовість ментальних перформативів виражається в тому, що вони вводять і кваліфікують новий відрізок тексту. Каузальність передбачає, що адресат приймає “правила гри” й виконує установлену автором послідовність кроків [15:65]: *Diese als verdeckte große Koalition oder deren Verbote nicht zu verstehen wäre allerdings falsch* (Rivalen, FAZ, 05.07.03), *Dieses Verhältnis hat sich heute umgekehrt. Die Folge: Die Beitragszahler können die Ansprüche der Rentner nicht mehr bedienen* (Zum vorletzten Gefecht, FAZ, 05.06.03), *Zur Erinnerung: Selbst nach dem Schock durch die Terrorangriffe auf Amerika ist das internationale Finanzsystem nicht aus den Fugen geraten* (Krise an den Weltbörsen, FAZ, 26.02.03).

У коментарях BILD виявляється обмежений спектр ментальних перформативних конструкцій, що пов’язуються не стільки з інтелектуальними станами адресата, скільки з його чуттєво-емоційною сферою (*Wir können nur hoffen, dass ...*, *Auf mehr kann man nicht hoffen, Es wäre kein Wunder ...*, *Da sagt wohl jeder spontan...*, *Trusted Sie das als nicht Gewinner?*), апеляцією до концепту правди (*Wahr ist ...*, *Halten uns wir besser an die Tatsachen, kein Zweifel, Hand aufs Herz*) та моралі (*Wollen wir ... eine Lehre ziehen, ... ist empörend genug*).

Окрім ментальних перформативів переконливість коментарів FAZ досягається завдяки мовленнєвим засобам логічного викладу інформації: 1) зворотної зв’язності, 2) послідовного викладу й логічної акцентуації, 3) логічного умовиводу та пояснення, 4) засобам, що вказують на всебічний аналіз ситуації. Засоби зворотної зв’язності (*da, dabei, dagegen, darüber hinaus, hingegen, zudem, so gesehen* тощо) указують на те, про що йшлося у попередньому сегменті й акцентують моменти, які збагачуються новими логічними зв’язками: *Doch auch der “Traum” der Hamas, Israel von der Bildfläche zu bomben, führt an das Wahnhafte grenzende Realitätsverluste großen Maßes erkennen. Im palästinensischen Lager*

wächst zudem auf alarmierende Weise die Distanz zwischen den Kompromißbereiten und den Militanten (Kriegserklärungen, FAZ, 13.06.03). Засоби послідовного викладу ((nur) dann, nun, anschließend, demnach, тощо) й логічної акцентуації (und zwar, das heißt, ungeachtet der Frage, ansonsten, viel wichtiger ist тощо) допомагають адресатові зорієнтуватися в текстовому просторі й декодувати закладені в ньому смисли: *Es wäre nun an Freund Brown, der schon mit dem Euro wenig im Sinn hat, dann beherzt auch den zweiten Knoten durchzutrennen und sich den Traum zu erfüllen, um den er und seine Anhänger sich seit 1994 betrogen sehen [...]* (Mars, Venus und dazwischen Blair, FAZ, 13.03.03). Переконуючий характер коментарів FAZ є не тільки наслідком аналітичного мислення адресанта, а й уживання ним лексико-граматичних засобів логічного умовиводу та пояснення (*da, das bedeutet, dass ..., denn, weil, nämlich, mit der Folge, dass ... , daraus ergibt sich ...* тощо). “Наслідково-каузальні” або “консекутивні елятиви” (*also, folglich, mithin, und somit, darauf(hin), daher, darum, demnach, dementsprechend, demgemäß, demgegenüber, demzufolge, (eben)deshalb, nun* тощо) являють собою розгалужену мережу засобів акцентування наслідку [16:37]. На підставі кількісного фактора у засобах вираження наслідково-причинних зв’язків А. М. Приходько пише про особливу німецькомовну картину світу у баченні онтології причинно-наслідкових відношень [16]. Їх широке використання у коментарях FAZ дозволяє говорити про її особливе світобачення на тлі інших мас медіа. Переконливість коментарів FAZ досягається також використанням лексико-граматичних конекторів, що вказують на всебічний аналіз ситуації (*einerseits ... andererseits, allerdings, freilich, doch, dennoch, jedoch, aber, zwar ... aber, trotz, trotzdem, gleichwohl, nicht nur ... sondern, ... ist ein Grund, ein anderer Grund ist ... , hinzu kommt ... , (ganz) im Gegenteil, je ... desto, ein weiteres Argument ist, ... ist eine andere Frage, ein Gegenbeispiel ist* тощо): *Doch macht trügerische Einigkeit die Kirchen nicht stark. Im Gegenteil. Цікумене um des lieben Friedens willen ist verlogen* (Die Kirchen und der Krieg, FAZ, 08.02.03).

Важливим елементом переконуючої мовленнєвої поведінки адресанта FAZ є чутливість до модальних значень висловлювання і, відповідно, широкий спектр засобів їх вираження. Модальність

визначається у теорії функціональної граматики як комплекс актуалізованих категорій, що характеризують з позиції мовця відношення пропозитивної основи змісту висловлювання до дійсності за домінуючими ознаками реальності / ірреальності. Те чи інше ставлення до цих ознак представлене у значеннях 1) актуальності / потенційності (можливості, необхідності, гіпотетичності тощо), 2) оцінки достовірності, 3) комунікативної установки висловлювання, 4) ствердження / заперечення, 5) засвідченості (переказування / непереказування). З модальністю частково пов'язана семантико-прагматична сфера якісної й емоційної оцінки [17:59–60]. Актуальність / потенційність співвідноситься з онтологічною модальністю, оцінка достовірності висловлювання – з категоричною, якісна та емоційна оцінка – з аксіологічною модальністю [17:66–77].

Автори коментарів BILD та FAZ використовують різний спектр засобів експлікації модальних значень. У FAZ констатується більш широкий набір лексичних засобів оцінки мовцем ступеня його впевненості у достовірності висловлених припущень: *mit hoher Wahrscheinlichkeit, tatsächlich, in der Tat, gewiß, bestimmt, möglicherweise, vielleicht, wohl, anscheinend, vermutlich, das mag so sein* тощо: *In der Tat sind die gegenwärtigen Streitereien, ob im Nato-Rat oder bei der EU Symptome einer Existenzkrise (Ernstfall für Europa, FAZ, 27.03.03)*. Достовірність повідомлюваного оцінюється адресантом BILD за допомогою обмеженого кола модальних операторів: *gewiss, wohl, vielleicht, sicher, tatsächlich, angeblich*: *Gewiss: Der Verdruss über die ungenierte Selbstversorgungsmentalität der Abgeordneten wird nachwirken (Die Macht der Bürger, BILD, 06.05.03)*. У FAZ можлива одночасна актуалізація двох однотипних модальних значень, наприклад, актуальності та гіпотетичності: *Das ist richtig und notwendig, weil Gefahren für Freiheit, Frieden, Sicherheit und Wohlstand Deutschlands und Europas – wie der transnationale Terrorismus und seine Verbindung mit diktatorischen Regimen – weit entfernt von seinem Territorium entstehen (können) und (schon) dort bekämpft werden müssen (Amerika gibt es, FAZ, 04.04.03)*.

Система лексичних засобів аксіологічної модальності представлена у BILD найпростішими операторами узагальнено-оцінного значення: *es ist falsch, richtig, schlimm, die gute Nachricht,*

die schlechte Nachricht, bitter, dumm ist nur, lächerlich, unverschämt: Bberalterung? Zu wenig Nachwuchs? Wirtschaftsflaute? Alles halb so schlimm! [...] (Die Rente ist nicht mehr sicher!). У FAZ фактично будь-які лексеми оцiнного характеру можуть виступати операторами аксіологічної модальності й диференціювати різноманітні нюанси авторського ставлення до проблеми: Es wäre denkbar, wenn nicht am besten, dies geschähe im Nato-Rahmen (Danach, FAZ, 05.04.03).

Проведений аналіз засвiдчує, що вибiр мовленнєвих засобiв організації висловлювання у жанрі політичного коментарю зумовлюється моделлю комунікативної поведінки адресанта, котра, в свою чергу, визначається типом аудиторії, якій адресоване висловлювання. **Перспективою** подальшої розробки теми уявляється дослідження особливостей експлікації мовленнєвої поведінки адресанта в інших різновидах мас медіа та інших мовленнєвих жанрах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Якобсон Р. О. Лингвистика и поэтика / Р. О. Якобсон // Структурализм: “за” и “против”: сб. ст. [ред. Е. Я. Басин, М. Я. Поляков]. – М., 1975. – С. 193–228.
2. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии / Эдвард Сепир; [пер. с англ. А. Е. Кибрик]. – М.: Издат. группа “Прогресс”, 1993. – 655 с.
3. Бенвенист Э. Общая лингвистика / Эмиль Бенвенист; [пер. с франц. Ю. Н. Караулов]. – М.: Прогресс, 1974. – 448 с.
4. Витгенштейн Л. Философские исследования / Л. Витгенштейн // Новое в зарубежной лингвистике. – 1985. – Вып. 16. Лингвистическая прагматика. – С. 79–128.
5. Винокур Т. Г. Говорящий и слушающий: Варианты речевого поведения / Татьяна Григорьевна Винокур. – М.: Наука, 1993. – 172 с.
6. Винокур Т. Г. Информативная и фатическая речь как обнаружение разных коммуникативных намерений говорящего и слушающего / Т. Г. Винокур // Русский язык в его функционировании: Коммуникативно-прагматический аспект. – М., 1993. – С. 5–29.
7. Клюев Е. В. Речевая коммуникация: [учеб. пособие для ун-тов. и ин-тов] / Евгений Васильевич Клюев. – М.: Рипол Классик, 2002. – 320 с.
8. Формановская Н. И. Речевое взаимодействие: коммуникация и прагматика / Наталья Ивановна Формановская. – М.: ИКАР, 2007. – 480 с.
9. Чернышева Т. В. Тексты СМИ в ментально-языковом пространстве современной России / Татьяна Владимировна Чернышева. – [2-е изд. перераб.]. – М.: Изд-во ЛКИ, 2007. – 296 с.
10. Хилханова Э. В. Дискурс газеты ВІLD как объект лингвистического исследования: дисс. на соискание науч. степени канд. филол. наук: 10.02.04 “Германские языки” / Хилханова Эржен Владимировна. – М., 1997. – 205 с.
11. Баранов А. Н. Лингвистическая экспертиза текста: теоретические основания и практика: [учеб. пособие] / Анатолий Николаевич Баранов. – М.: Флинта; Наука, 2007. – 591 с.
12. Хазагеров Т. Г. Общая риторика: Курс лекций. Словарь риторических приемов: [учеб. пособие] / Хазагеров Томас Григорьевич, Ширина Лидия Сергеевна. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – Ростов н/Д: Феникс, 1999. – 320 с.
13. Вежбицка А. Метатекст в тексте / А. Вежбицка // Новое в зарубежной лингвистике. – 1978. – Вып. 8: Лингвистика текста. – С. 402–424.
14. Апресян Ю. Д. Перформативы в грамматике и словаре // Избранные труды. – Т. 2: Интегральное описание языка и системная лексикография. – М., 1995. – С. 199–217.
15. Рябцева Н. К. Мысль как действие или риторика рассуждения / Н. К. Рябцева // Логический анализ языка. Модели действия: сб. ст. / ред. Н. Д. Арутюнова, В. Н. Телия. – М., 1992. – С. 60–69.

16. Приходько А. М. Складносурядне речення в сучасній німецькій мові / Анатолій Миколайович Приходько. – Запоріжжя : ЗДУ, 2002. – 292 с. 17. Теория функциональной грамматики. Темпоральность и модальность / [Бондарко А. В., Беяева Е. И., Бирюлин Л. А. и др.]. – Л. : Наука, 1990. – 264 с.